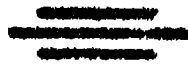

પૂજ્યપાદ સાગરાનંદસૂરીશ્વરેભ્યો નમઃ

જ્ઞાનોપદેશ

[વરદત્ત ગુણમંજરી કથાયુક્ત]

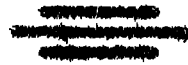

ઃ છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર :

તેલો કાન્તિલાલ શંકરલાલ

કે. બલ્લરમાં : લુણાવાડા

વાયા-ગોધરા.

નકલ ૫૦૦

સંવત ૨૪૫૬

સંવત ૧૯૬૬

મુલ્ય : અમૂલ્ય

પ્રસિદ્ધિકારનું નિવેદન.

મહારા પૂજ્ય પિતાશ્રી શંકરલાલભાઈ દેવચંદભાઈએ પોતાની વયોવૃદ્ધ અવસ્થામાં જ્ઞાનપંચમીનું તપ કર્યું હતું જે નિર્વિઘ્ને સમાપ્ત કર્યું, તે નિમિત્તે આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. સદર પુસ્તકમાં લેખકના દોષથી અગર પ્રેસ દોષથી કંઈ અશુદ્ધિ રહેત હોય તો તે સુધારી વાંચવા કૃપા કરવી.

લી૦ તેલી કાન્તલાલ શંકરલાલ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ સંસ્થાલય

(ગુજરાતી કોમીંગલ વિમાન)

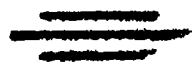
અનુક્રમાંક ૨૨૪૩૩ વિમાન

ગ્રંથનામ કાનોન દેરા

વર્ગિક પ૨૪:૫૨

જાનો પદેશ

[વરદત્ત ગુણમંજરી કથાયુક્ત]

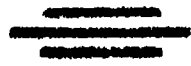

: છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર :

તેલો કાન્તિલાલ શંકરલાલ

દે. બજારમાં : લુણાવાડા

વાયા-ગોધરા.

નકલ ૫૦૦

મૂલ્ય : અમૂલ્ય

મુદ્રક-શ્રી શારદા મુદ્રણાલયમાં શાહ હીરાલાલ દેવચંદે
છાપી. પાનકેર નાકા જુમામગ્રીદ સામે
અમદાવાદ.

ॐ श्रीवासुपूज्येभ्यः नमः

જ્ઞાનોપદેશ

[વરદત્ત ગુણમંજરી કથા યુક્ત]

આ જગતની અંદર જ્ઞાન એ સર્વોત્કૃષ્ટ છે. જ્ઞાનથી જીવ, અજીવ, આદિ નવે તત્ત્વો જાણી શકાય છે. ક્રિયા અને ક્રિયાનું ફલ પણ જ્ઞાનથી જ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમ સર્વપદાર્થો પણ જાણાય છે. આ આત્મા કેવા પ્રકારના પાપો બાંધી રહ્યો છે, અને તે પાપથી મુક્ત થવાના કયા ઉપાયો છે તે જાણવા સમર્થ બને છે તે જ્ઞાનને જ આભારી છે. જે જ્ઞાન આત્મ કલ્યાણની કોટિમાં નથી આવી શકતું તે જ્ઞાન નથી, પરંતુ અજ્ઞાન જ છે. જે જ્ઞાનને લઈ પાપ બાંધાય તેને જ્ઞાન છે તેવું કોણ જુદિમાન કહી શકે, કોઈ ન કહી શકે. જ્ઞાન તો તેને જ કહેવાય કે જે જ્ઞાન આત્મકલ્યાણની કોટિમાં ઉતરી શકે. આત્મકલ્યાણની કોટિમાં નહિ ઉતરી શકતા જ્ઞાનને મિથ્યાજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે. જ્ઞાની ભગવન્તે જાણાવેલ નવે તત્ત્વો પ્રત્યે અપૂર્વ શ્રદ્ધા થવી તેનું નામ સમ્યગ્દર્શન કહેવાય છે. શ્રદ્ધા વગરના જીવોને પ્રાપ્ત થયેલ જ્ઞાન તે તેના પોતાને તેમજ તેઓના સંસર્ગમાં આવનારને પણ ભયંકરતા માટે થાય છે. પોતે દુર્ગતિમાં જાય છે, તેમજ સંસર્ગમાં આવનારાઓને પણ પોતાની વાણીના વિલાસમાં ખેંચી દુર્ગતિમાં પટકે છે. તેટલા જ માટે આત્મકલ્યાણના ઈચ્છકોએ

શ્રદ્ધા સહિત જ્ઞાની હોય તેવાની સતીપમાં હંમેશને માટે રહેલું જ જોઈએ, તેમ જ્ઞાન અને જ્ઞાનીની તેમજ જ્ઞાનના સાધનોની અહુમાનતા યથાશક્તિ તન, મન, ધનથી કરવી જોઈએ. પરંપરાએ તેમજ પ્રત્યક્ષ રીતે પણ જ્ઞાન મહાન ઉપકારી છે; જ્ઞાનીઓની અને જ્ઞાનના સાધનોની તરફ જે દરકારી રાખનારા આત્માઓ સ્વાભાવિક જ ભારે કમી અને તેમાં કંઈ નવાઈ નથી. જ્ઞાનને ભણનાર, તથા ભણાવનાર અને તેના જરૂર પડતા સાધનો પ્રત્યે પુણ્યશાસ્ત્રી સ્વપર દિતે-ચ્છુ આત્માઓ તન મન ધનથી યથાશક્તિ ભોગ આપે છે. જે આત્માઓ જ્ઞાન અને જ્ઞાનીનો તેમ જ જ્ઞાનના સાધનોનો વિનાશ કરવાના વિચાર કરે છે, તેમ તેનો નાશ કરે છે, તેમજ તેઓને અંતરાય કરે છે; તેમજ મોહના ઉછાળાને લઈ પોતાના બાળકોને ભણવામાં વિઘ્ન કરે છે, તેઓની અતિશય દુર્દશા થાય છે કર્મગ્રંથકાર મહાત્મા પણ જણાવે છે કે—

પડીળીયત્તણ નિન્હવ ઉવચાય વઓસ અંતરાયેણ

અચ્ચાસાયણયાણ આવરણદુગં જિઓ જયદ્ ॥

જ્ઞાનીની પ્રતિકૂળતાએ વર્તે, તેને આગવે, વિનાશ કરે, દ્વેષ કરે. અંતરાય કરે, તેમજ અતિશય આશાતના કરે, તે આત્માઓ જ્ઞાનાવરણીય તેમ દર્શનાવરણીય કર્મને બાંધે છે.

જ્ઞાન અને જ્ઞાનીની આશાતના કરનાર તેઓના સાધનોનો વિનાશ કરનાર આત્માઓ કેવું દુઃખ ભોગવે છે, તે નીચેના દૃષ્ટાન્તથી સમજી શકાશે.

વરદત્તગુણમંજરીકથાનકં

આ જંબુદ્રીપના ભરતક્ષેત્ર વિષે પદ્મપુર નામનું એક નગર હતું, ત્યાં અજીતસેન નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો.

તેમને ચાસઠકલાની જાણ, ન્યાયવાન, ચતુર સ્ત્રીઓમાં શિરોમણી,
રૂપ લાવણ્યવાળી યશોમતિ નામની રાણી હતી. તેઓને એક
વિનયવાન(ન) વરદત્ત નામનો કુમાર હતા. તે પાંચ ધાવ માતા-
ઓએ કરી પાંચણને પામતાં અનુક્રમે આઠ વર્ષની ઉંમરનો
થયો છે. માતા પિતાની પુત્ર, પુત્રીઓ પ્રત્યે કરજ છે કે
તેમની લાયકાત પ્રાપ્ત થાય તેમ તેમ વિશિષ્ટ પ્રકારનું જ્ઞાન
અપાવવા પ્રત્યે સાવચેતી રાખવી જોઈએ. જ્યાં સુધી સમજ-
દાર ઉંમર બાલકોની ન થઈ હોય ત્યાં સુધી માતા પિતા
જેમ દોરે તેમ દોરાય છે. જેવા સંસ્કાર નાખે છે તેવા પડે
છે; માતા પિતાએ ધમકાવીને ઘર બહાર કાઢી મુક્યો હોય
તો પણ ત્યાંથી તે બસતો નથી. વિચાર કરો કે બાલક માતા
પિતા પ્રત્યે કેટલો માયાળુ છે. અને વિશ્વાસુ છે; એવા
વિશ્વાસુને જે ઉન્માર્ગે પ્રવર્તાય તેના જેવા કોઈ અધમ નથી.
જે માતા પિતા સન્માર્ગમાં પાતાના બાલકને સ્થાપવા માટે
પ્રયાસ કરતા નથી, તે બરેબર માતા પિતા નથી પણ ભવેભવ
રણાવનાર મહા ભયંકર શત્રુ છે. અહતસેન રાજા ધર્મિષ્ઠ છે.
પાતાની બુદ્ધિના ઉપયોગ કરી જાણે છે. હવે રાજાએ પુત્ર
અભ્યાસને લાયક થયો છે; તેમ જાણી પંડિતને ઘણા મહેન-
તસવર્ણક ભણાવવા અર્થે સમર્પણ કર્યો. પંડિત પણ આ
રાજપુત્ર છે તેમ જાણી ભણાવવામાં બનતી તમામ મહેનત
કરે છે. પણ પૂર્વે બાંધેલા કમોદયે એક અક્ષર પણ આવડતો
નથી. તો પછી શાસ્ત્રો ક્યાંથી જ લાણે. જ્યારે યુવાન વય
પ્રાપ્ત થઈ ત્યારે તે કુમારને શરીરે કાઠનો મહા ભયંકર રોગ
ઉત્પન્ન થયો, જેથી પહેલાં જે શરીર રૂપવાન હતું તે જોના-
રને દુર્ગંધા પ્રાપ્ત થાય તેવું થયું. રોગથી અતિપીડાતો જ્યાં

જ્યાં જાય છે ત્યાં ત્યાં પરાભવને પામતા કેટલોક કાળ વ્યતીત થયો. આ બાબુ એજ નગરમાં જનધર્મ પાલનાર સાત કરોડ સૈનૈયાનો સ્વામિ દુનિયાભરમાં જતું નામ પ્રચિદ્ધ પામેલું છે એવો સિદ્ધાસ નામનો શ્રેષ્ઠી વસે છે. તેઓશ્રીને સર્વ-બુદ્ધ સંપન્ન સ્વામિના ચિત્તને અનુસરનારી પ્રતિવ્રતાના ગુણે કરી શોભતી કર્પુરતિલકા નામની શેઠાણી છે. તેને અદ્ભુત વિનયશાલી ગુણમંજરી નામની પુત્રી છે. કરેલા કર્મો કોઈ આત્માને છોડતા નથી. રાજા હો કે શેઠ હો મુંગી હો કે દુઃખી હો, ગરીબ હો કે નવંગર હો ગમે તે અવસ્થામાં હો પણ કર્મ રાજાના તંત્રમાં સર્વેને સરખી રીતે રહેવાનું છે, કર્મ રાજાનો હુકમ જે પક્ષે થાય તે જ પળે ગમતા કે અણગમતા ઉઠાવ્યે જ છુટકો હોય છે. આ શ્રેષ્ઠીની પુત્રી ગુણમંજરીને એકી વળતે ઘણા રોગો ઉત્પન્ન થયા છે, તેમ મુંગી છે. શ્રેષ્ઠીએ પણ તેના રોગ દૂર કરવા અનેક પ્રકારના ઔષ્ધ આદિ ઉપચારો કર્યા હિન્તુ તેણીનો એક પણ રોગ સમત્તા નથી. અનુક્રમે ગુણમંજરી સુવાવસ્થાને પામેલી છે. પરંતુ રોગી અને મુંગી એવી અવસ્થાવાળી આ કન્યાને કોઈ અડધું કરતું નથી. આ કારણે માતા, પિતા અને પરિવાર સર્વેના હૃદયમાં હંમેશાં માટે બળાપો થયા કરે છે. તેવા સમયમાં રાજપુત્ર અને આ કન્યાના મહાનુબુદ્ધિદયે તે નગરની બહાર ચાર જાનને ધારણ કરનાર પાંચ ગુપ્તિએ ગુપ્ત ઉત્તમ પ્રકારના સાધુના ગુણોને ધારણ કરનાર શ્રી.વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજ ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા થકા ભવ્યજીવોને સન્માર્ગ દેખાડતા થકા પધાર્યા છે; આ વાત શહેરમાં દેસાતાં અજીતસેન રાજા તેમજ નગરના ઘણા લોકો દર્શનાર્થે જઈ રહ્યા છે. શેઠશ્રી

પણ ગુરુરાજના દર્શનાર્થે ગયા છે. આચાર્ય ભગવન્તને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દર્મ વિધિપૂર્વક વંદન કરી પોતાને યોગ્ય સ્થાને બેઠા; સૂરીશ્વરજીએ ભવ્યજીવોના ઉપકાર માટે દેવાના આપી. વાંચક ગણોએ યાદ રાખવા યોગ્ય છે, કે જેન ધર્મગુરુએ પોતે સંસારની પીડાથી મુક્ત હોય છે. સર્વ જીવોને અભય દેવાવાળા હોય છે. મન-વચન-કાયાથી સર્વ જીવો પ્રત્યે સમ-દૃષ્ટિપાત્રું રાખનાર હોય છે. અસત્ય બોલવું નહીં, તેવી પ્રતિજ્ઞા સાધુપણું અંગીકાર કરતાં જ કરે છે. કોઈ પણ વગર આપેલી ચીજ તેઓને ખપતી નથી. તેમાં પણ પોતાના સંયમ માર્ગમાં ઉપકારી જ વસ્તુ પરે એટલે તેના સ્વામીએ અર્પણ કરેલી વસ્તુ કરી શકે છે. બ્રહ્મચર્ય પોતે મન વચન કાયાથી પાલે છે, પલાય છે. નહીં પાલનાઓનું અનુમોદન આદિ પણ કરતા નથી, અને પાલનાઓનું અનુમોદન કરે છે. તમામ પ્રકારના અનર્થનું મૂલ્ય ધન તથા કિંમતી ચીજો અને સંયમમાર્ગને બાધ આવતી વસ્તુઓ પોતે રાખતા નથી. તેમજ લેતા નથી. ક્રોધ, માન, માયા, લોભ જે આળા જગતને પીડી રહ્યા છે, તેને પોતાનામાં પ્રવેશ કરતા એટલાયે છે; ગ્રામાનુયામ પાદ વિહારે વિચરી નિઃશંકપણાએ સન્માર્ગનો ઉપદેશ આપે છે. અનેક દૃષ્ટાન્તોથી સંસારની અસારતા જણાવતા રહે છે. આવા મહાત્માપુરુષો રાગદ્વેષથી રહિતપણાએ ઉપદેશ આપે તેમાં સંન્યતા માટે જરા પણ શંકા લાવવાનું હોય નહીં જ. અસ-ત્ય બોલવાના કારણે જ તેઓ પાસે વિદ્યમાન હોતા નથી,

સૂરિરાટ્નો ધર્મોપદેશ

સૂરીશ્વરજીએ ધર્મોપદેશ આપતાં થકાં જણાવ્યું કે હું ભવ્યજીવો તમે જે મોક્ષમાર્ગની ઈચ્છા કરતા હો તો સત્ત

ભણવું, ભણાવવું. મુનિરાજો પાસે ધર્મને શ્રવણ કરવો ભણનાર ભણાવનારને સહાય કરો. કિન્તુ જ્ઞાનની તથા જ્ઞાનીઓની તેમજ જ્ઞાનની આરાધનાની સામગ્રીઓની વિરાધના ન કરો, જે આત્માઓ મનથી પણ જ્ઞાનની વિરાધના કરે છે, તે ભવાં-તરમાં શુન્યચિત્તવાલા વિચારશક્તિએ હીન, અંધતા; બહેરા મુંઝાપણું, મુખપાક આદિ રોગોને પામે છે. આ વાતમાં સંદેહ લાવવો નહિ. જે આત્માઓ કાયાએ કરી જ્ઞાનાદિની વિરાધના કરે છે તે બીજા ભવોમાં ક્રોધ, પિત્ત, મહાક્રોધ આદિ રોગોવાળા થાય છે. જે આત્માઓ મન, વચન, કાયાથી જ્ઞાન જ્ઞાની અને જ્ઞાનના સાધનોની વિરાધના કરે છે, કરાવે છે, અને કરતાઓનું અનુમોદન કરે છે તે આત્માઓ ભવિષ્યમાં મૂર્ખ થાય છે. તેની ધન ધાન્ય આદિ સામગ્રીઓ વિનાશને પામે છે. હંમેશને માટે તેમના હૃદયમાં ચિંતાઓ રહ્યા જ કરે છે. હે ભાગ્યશાળીઓ તમે જ્ઞાન જ્ઞાની અને જ્ઞાનના સાધનોની લેશમાત્ર પણ વિરાધના કે આશાતના કરશો નહિ, કરતા હોય તેઓનું અનુમોદન પણ કરશો નહિ. ગુરુરાજની દેશના સાંભળી સિંહદાસ શેઠ વિનયપૂર્વક અંજલી જોડી ગુરુરાજને પૂછવા લાગ્યા કે—

હે ભગવન્ત ! કેવા પ્રકારના કર્મે કરી મારી પુત્રી ગુણમંજરીના શરીરે મહાન રોગો ઉત્પન્ન થયા છે, તથા ક્યા ભવમાં એવા અશુભ પાપ કર્મે કરેલા કે જે હાલ ઉદયમાં આવેલા છે ? તે રોગો કેવી રીતે મટી શકશે ?

આચાર્ય ભગવન્ત પ્રશ્નોના જવાબમાં કહેવા લાગ્યા કે હે ભાગ્યશાળીઓ સાંભલો. કર્મે કરી આ પ્રાણીઓ શું

દુઃખ પ્રાપ્ત કરતા નથી સર્વ કંઈ દુઃખ લોગવે છે. આ જગતની અંદર જે કંઈ સુખ-દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે, તે પૂર્વે કરેલા શુભાશુભ કર્મનું જ ફલ છે. આ તમારી પૂત્રીએ પૂર્વ ભવમાં જ્ઞાનની વિરાધના ઘણીજ કરી છે તેજ કર્મના ઉદયે તેણીનું શરીર રોગથી વ્યાપ્ત થયેલું છે. તેણીનીએ પૂર્વ ભવમાં કેવાં પાપ કર્યાં હતાં અને કેવા પ્રકારની સ્થિતિમ હતી તે હું કહું છું તે તમે સાંભલો.

ધાતકીખંડના પૂર્વ ભસ્તમાં ઘણી શોભાવાળું અતિ સુખી જીવેએ કરી વ્યાપ્ત ખેટકપુર નામે નગર છે. તે નગરમાં મહાસંપત્તિવાલો, રૂપે કરી મનોહર, શરીરે સુકોમલ, જીનદાસ નામનો શ્રેષ્ઠી વસે છે. તેને રૂપે કરી ઘણી સુંદર સુંદરી નામે સ્ત્રી છે. તેને એક આસપાલ, બીજો તેજપાલ, ત્રીજો ગુણપાલ, ચોથો ધર્મપાલ તથા પાંચમો ધર્મસાર આ પાંચ નામવાલા પાંચ પુત્રો છે. તથા લીલાવતી, શીલાવતી, રંગાવતી અને ચોથી મંગાવતી આ ચાર પુત્રીઓ છે જ્યારે પુત્રો ઉંમર લાયક થયા ત્યારે શ્રેષ્ઠીએ પાંચ પુત્રોને ભણાવવા સારૂ પંડિત પાસે મૂક્યા. પણ તે છોકરા ઘણી અપક્વતા કરે છે. અંદરોઅંદર તોફાન કરે છે. ઉન્માદથી ગિભિર શબ્દો બોલે છે. પણ ભણતા નથી, બીજા છોકરાઓને પણ ભણવા દેતા નથી. નિશાલમાં સ્થિર બેઠી રહેતા પણ નથી. પંડિત શિષ્યામણુ આપે છે, તેમજ મારે પણ છે ત્યારે રડતા રડતા ઘર જઈ પોતાની માતા આગલ પોકાર કરે છે કે અમને પંડિત ઘણેજ માર મારે છે. આવા પ્રકારના પુત્રોના શબ્દો શ્રવણ કરી માતા પુત્રોને શિષ્યામણુ આપે છે કે હે-પુત્રો

તમે ભણવા જશો નહિ. તમારે ભણવાનું કંઈ પ્રયોજન નથી. દુનીયામાં કહેવત છે કે મૂર્ખનેજ પરમ સુખ છે તમે ઘેર નિશ્ચિંત થઈ રહો. ભણેલાને પણ મરણ છે. અભણને પણ મરણ છે. મરણ તો જન્મેનું થવાનું છે, કોઈને મરણ મેલતું નથી. તમે કોઈ પણ જાતનો શોક કરશો નહિ. તથા પંડિતને પણ ઠપકા આપ્યો તેમજ પાટીપોથી લેખણુ વિગેરે ઉપકરણો ક્રોધથી અગ્નિમાં નાખી બાલી ભસ્મીભૂત કરી નાખ્યાં. પુત્રોને પણ ફરીથી કહિ દીધું કે હવે તમે ભણવા જશો. નહિ. પંડિત તમોને ભણવા સારું તેડવા આવે તો છુટા પથરોથી માર મારજો. પુત્રોને આ પ્રમાણે શીખામણુ દીધી તે વાત શેઠના જાણવામાં આવી ત્યારે શેઠ સ્ત્રી પ્રત્યે કથન કરવા લાગ્યા કે હું લોળી મૂર્ખ તેં પાંચ પુત્રોને ભણાવ્યા વિના મૂર્ખાં રાખ્યા. હવે તેમણે કન્યા કોણુ આપશે. તેમજ વ્યાપાર પણ કેવી રીતે કરશે. બુદ્ધિમાન પુરૂષોમાં તારા પુત્રો હાંશીને પાત્ર થશે. મૂર્ખાં છે જેથી જ્યાં જશે ત્યાં હાંશીના પાત્ર થશે હે સ્ત્રી તેં પુત્રોને ભણાવ્યા વિના રાખ્યા તે તેં ઘણુંજ અઘટિત કર્યું છે આ બધો દોષ તારો છે.

ત્યારે શેઠાણી કહેવા લાગ્યાં કે તમે કેમ છોકરાને ભણાવ્યા નહિં વાંક તમારોજ છે. મને વારંવાર શા માટે ઠપકા દીધા કરો છો આવા પ્રકારનાં શેઠાણીનાં વચન શ્રવણ કરી શ્રેષ્ઠી મૌન રહ્યા. અનુક્રમે એ પાંચ પુત્રો યૌવન અવસ્થાને પામ્યા. રૂપે ઘણા સુંદર છે પરંતુ મૂર્ખાં જાણી કોઈ કન્યા આપતું નથી, તે વારે ફરી શેઠ સ્ત્રી પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા. જો પુત્રો તો હવે પરણવા યોગ્ય થયા. પણ કોઈ

કન્યા પરણાવતો નથી. તેં આ પુત્રોની પાટી પોથી વિગેરે બાળી મુક્યાં ભણાવનાર પંડિતને પણ ઠપકો દેવરાવ્યો. આવા પ્રકારના તારા દોષથી આ બાલકો મૂર્ખ રહ્યા. અને હવે પરણવાને યોગ્ય થયા છે. ત્યારે શેઠાણી કહેવા લાગી. કે નાથ એમાં મારો લેશ માત્ર પણ દોષ નથી. પુત્રો તો પિતાનેજ આધીન હોય. પુરૂષોને કરવા યોગ્ય કામ હોય તે પિતા શીખવે. પુત્રીઓ માતાને વશ હોય જેથી સ્ત્રીઓને યોગ્ય કાર્યો માતા તેને શીખવે. આ રીતિ પ્રસિદ્ધ છે. આ પુત્રોને અભણ રાખવામાં દોષ તમારોજ છે. આ સાંભળી શેઠ શેઠાણી પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા કે હે પાપિણી દુષ્ટા નિંદનીય આચારને આચરનારી તું તારો વાંક તો જરા પણ જોતીજ નથી. ઉલટી મને ઉલટી રીતે દોષિત ઠરાવે છે. આ સાંભળી ક્રોધથી ધમધમતી શેઠાણી શેઠને કહેવા લાગી કે અરે દુષ્ટ પાપિષ્ઠ તારો બાપ દુષ્ટ હશે. કે જેણે મૂર્ખાએ તને ભણાવ્યો. જે કારણે તું બધા લોકોમાં નીચથી પણ નીચ થયો છું. આવા તુચ્છ શબ્દો સાંભળી શેઠ બોલ્યા કે આવાં વચન બોલવાં તને યોગ્ય નથી. પુત્રોને તેં બગાડ્યા અને મને દોષ આપે છે. ત્યારે વિક્રેલ વાઘણની માફક બોલવા લાગી કે તેં જ પુત્રોને બગાડ્યા છે. અને વળતો મને દોષ આપે છે. તે વારે શેઠ કહેવા લાગ્યા કે અરે, દુષ્ટા પાપીણી પગલે પગલે વાતે વાતે મારી સામું બોલે છે. ત્યારે શેઠાણી શેઠ પ્રત્યે કથન કરવા લાગી કે અરે-દુષ્ટ! પાપી તારો બાપ. આવા પ્રકારનો નિરંતર સ્ત્રી ભર્તાને કલેશ થાય છે. આવાં દંપતીઓને સુખનો લેશ પણ સ્વપ્નામાંએ ક્યાંથી હોય. એક સમયે ક્રોધાયમાન થયેલા શેઠ નજીકમાં પડેલા પથરોમાંથી

પત્થર લઈ સ્ત્રીને માર્યો શેઠાણીના મસ્તકના મર્મ સ્થાને
વાગતાં તે સ્ત્રી મરણ પામી. તે જ સ્ત્રીનો જીવ હે શેઠ તમારી
પુત્રી થઈ છે. એ આ પુત્રીએ પૂર્વ ભવમાં આવા પ્રકારે
જ્ઞાન જ્ઞાની અને જ્ઞાનના સાધનોની વિરાધના કરી છે. તે
કર્મના ઉદયથી તેના શરીરે આવા પ્રકારના રોગો આદિ થયાં
છે. આવાં સૂરિરાટનાં વચનામૃતો શ્રવણ થતાં ઉદાપોહ કરતાં
શુણ્મંજરીને જ્ઞતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. તેથી પોતાનો પાછલો
ભવ દેખીને મૂર્ચ્છા ખાઈ ભૂમ ઉપર પડી. તેને
ચંદન આદિના શીતલ ઉપચાર કરતાં મૂર્ચ્છા વલી ત્યારે ગુરુ
રાજને નમસ્કાર કરી કહેવા લાગી કે હે પ્રભુ ! આપે જણા-
વેલી હઠીકત તદ્દન સાચી જ છે.

હે હે લોકો દેખો, દેખો. એ જ્ઞાનનું માહાત્મ્ય કેવું છે
તે વાર પછી સિંહદાસ શ્રેષ્ઠી પણ સૂરિરાટને પૂછવા લાગ્યા
કે-હે કદ્દણના નિધિ ભગવન્ ! આ મારી પુત્રી ઉપર પ્રસન્નતા
પામી કહો કે આ પુત્રીના શરીર સંજન્ધી રોગો શી રીતે
જશે, તે કૃપા કરી જણાવો. આચાર્યદેવ કહે છે કે—હે
શેઠ ! જ્ઞાનના આરાધનથી સર્વ પ્રકારની સુખ સામગ્રી
તેમજ મનની સમાધિ આદિ હરકોઈ પ્રાણીને થાય છે, વલી
સર્વ પ્રકારનાં દુઃખો મટી જાય છે,

જ્ઞાનપંચમીની આરાધન વિધિ

આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયસેનસૂરિરાજે ગતાવેલ શ્રેષ્ઠીને
જ્ઞાન આરાધનાર્થે વિધિ.

૧ દરેક અજવાલી પંચમીને દીને વિધિપૂર્વક ચોવિહારો
ઉપવાસ કરવો.

૨ પુસ્તક શ્રેષ્ઠ સ્થાને સ્થાપન કરી શુદ્ધ તાજાં સુગં-
 ધીવાલાં પુખ્તોથી પૂજન કરવું તથા ધૂપ રાખવો. સન્મુખ
 પાંચ સાથીઆઓ અક્ષતથી કરવા તેમજ પાંચ વર્ણોના ધાન્યો
 ચઢાવવા. અને પાંચ દીવેટવાલા ધીનો દીવો કરવો તથા પાંચ
 જાતિનાં કીંમતી ફલો, પાંચ પ્રકારનાં પકવાન્નો ચઢાવવા. તે
 વાર પછી પંચમહાવ્રતને ધારણ કરનાર ગુરુરાજના ચરણ-
 પંકજને વિધિપૂર્વક વંદન કરી, જ્ઞાન ઉપર પૂર્ણ ભાવથી હે
 ભવ્યજીવો શુદ્ધ દ્રવ્યથી યથાશક્તિ પૂજન કરવું, આ પ્રકારે
 પાંચ વર્ષ અને પાંચ માસ સુધી જરૂર જ્ઞાનપંચમીના તપનું
 આરાધન કરવું. દરેક માસે તપ કરવા અશક્ત હોય તેઓએ
 જ્યાંસુધી જીવે ત્યાંસુધી કારતક સુદી ૫ ના દિવસે પૂર્વોક્ત
 તપ વિધિ કરવી. ઉદ્યાપનાદિ પણ જરૂર યથાશક્તિ કરવું. હે
 ભવ્યાત્માઓ આ જ્ઞાનપંચમીનો તપ જે વિધિપૂર્વક કરશે
 તેનું સૌભાગ્યવધશે તેમજ સુંદર પ્રકારનું રૂપ પામશે. તથા તેઓના
 સર્વ પ્રકારના રોગો નાશ પામશે, ધન ધાન્ય પુત્ર પૌત્રાદિક
 સંપદાઓ મેલવશે અને બુદ્ધિનો વિસ્તાર પામશે. મતિ શ્રુત
 અવધિ મનઃપર્યાવ અને કેવલજ્ઞાન પામી અનુક્રમે મોક્ષના
 અનુપમ સુખનો લાભ પામશે. ગુરુદેવનાં આવા પ્રકારનાં વચન
 શ્રવણ કરી શ્રેષ્ઠી ગુરુદેવને કહેવા લાગ્યા કે-હે ભગવન્ મારી
 પુત્રી રોગગ્રસ્ત હોવાથી દરમાસે ઉપવાસ કરવા જંટલી તેનામાં
 શક્તિ નથી. માટે દરવર્ષે આપે જણાવેલ તપસ્યાદિ કરશે. તે
 તેના સમ્બન્ધીની વિધિ જણાવવા કૃપા કરો. સૂરીશ્વરજીએ કહ્યું
 કે-ભક્તિપૂર્વક ઉપર કહેલી વિધિ કરવી. તે વાર પછી વસ્ત્રાદિ
 પહિલેહણ કરી, ગુરુરાજને વંદનાદિ કરી, ચૌવિહાર ઉપવાસનું
 પર્યવક્રમાણ કરવું, તે દિવસે ૐ હ્રીં નમો નામસ્સ આ પદની

વીશ નવકારવાલી ગણવી, તે ઉત્તર સન્મુખ અથવા પૂર્વ સન્મુખ, અગર ઇશાનખુણામાં બેસી ગણવી. પાંચમીને દીને ભાગ્યશાલી આત્માએ પોસહ કરવો હોય તો પોસહમાં નહિ બની શકે તેવી વિધિ પારણાના દિને કરવી. સાધુ મહારાજને વહોરાવી યથાશક્તિએ સ્વામીવાત્સલ્ય કરી પારણું કરવું. ઉદ્યાપાન યથાશક્તિએ કરવું તથા પોતાની શક્તિ મુજબ પુસ્તક રૂમાલ પાઠાં આદિ જ્ઞાનનાં ઉપકરણો ગુરૂદેવને વેહરાવવાં. તેમજ સુતરની પાંચ નવકારવાલીઓ આપવી. આ પ્રમાણેની વિધિ ગુરૂદેવ પાસેથી શુભ મને શ્રવણ કરી ગુરૂદેવ પાસે જ્ઞાનપાંચમીનું વ્રત અંગીકાર કર્યું. જેવી રીતે કેઈ રોગી મનુષ્ય રૂઠા પ્રકારના જાણકાર વૈદ્યનું જીવનની આશાએ વચન માન્ય કરે તેવી રીતે ગુણમંજરીએ ગુરૂદેવનું વચન અંગીકાર કરી તપ આદિ કર્યું.

આ અવસરે રાજાએ ગુરૂરાજને પુછ્યું કે—હૈ નાથ ! મહારા વરદત્તકુમારના શરીરે કેઠનો રોગ કયા કર્મના ઉદયથી થયો છે ? વળી તેને ભણાવતાં છતાં પણ તેઓને એક અક્ષર પણ આવડતો નથી તેનું શું કારણ હશે, તે કૃપા કરી જણાવો તે વારે આચાર્ય ભગવન્ કહેવા લાગ્યા કે હૈ રાજન્ તહારા પુત્રના પૂર્વભવ સમ્બન્ધીનો વૃત્તાન્ત કહું છું તે તું સાંભળ.

વરદત્તનો પૂર્વભવ

આ જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમાં શ્રીપુર નામનું નગર છે ત્યાં અતિશય રૂઢિવાળા વસુ નામે શેઠ વસતા હતા. તેને વસુસાર તથા વસુદેવ એ બે પુત્રો હતા. એકવખત એ બન્ને ભાઈઓ કીડા અર્થે ઉદ્યાનમાં ગયા ત્યાં કીડા કરતાં નજીકમાં

મુનિસુંદર નામે આચાર્યને દીઠા. તે બન્ને ભાઈઓએ તેઓ-
 શ્રીની સમીપમાં જઈ ભાવપૂર્વક વંદન કર્યું આચાર્યદેવે
 તેઓને યોગ્ય બ્રાહ્મી ધર્મોપદેશ આપ્યો. હે ભાગ્ય-
 શાળીઓ આ સંસારમાં સર્વ પદાર્થો અનિત્ય છે જે પદાર્થો
 પ્રભાતે દીઠા હોય તે મધ્યાહ્ન સમયે દેખાતા નથી. બપોરે
 જોયેલા રાત્રિમાં દેખાતા નથી. હરકોઈ પદાર્થો સ્થીર રહેવા-
 વાળા હોતા નથી. જે પોતાનું શુદ્ધ સ્થાન ઠાંકવાને સમર્થ
 નથી તથા મચ્છરાદિ જંતુને ઉડાડવામાં અસમર્થ છે એવી
 કુતરાની પૂંછડી તેની જેમ આ જગતમાં ધર્મરહિત મનુષ્ય
 છે, તેનું મનુષ્યપણું નકામું છે. જે પ્રભાતે રાંધેલું હોય તે
 બપોરે ખરાબ થઈ જાય છે તેવાજ ધાન્યથી આ કાયા પોષી
 રહ્યા હમયે તેમાં સારતા ક્યાંથી હોઈ શકે. હે પુણ્યાત્માઓ
 આ સંસાર અસાર છે. ઇત્યાદિ અનેક યુક્તિ પ્રયુક્તિઓ
 આપેલ દેશના શ્રવણ કરી બન્ને ભાઈઓ વૈરાગ્ય પામી ઘેર
 આવી માતાપિતાની આજ્ઞા લઈ આચાર્યદેવ પાસે દીક્ષા ગ્રહણ
 કરી. ઈંદ્રિયોના વિકારોને જીતતા થકા શુદ્ધ સંયમને પાલતા
 આચાર્યદેવ સાથે વિચરતા હતા, તેમાં જે લઘુભાઈ વસુદેવ
 નિરતિચાર ચારિત્ર પાલતો સિદ્ધાન્તરૂપી સમુદ્રને ગ્રહણ કરતો
 બુદ્ધિ બલે સર્વ સિદ્ધાન્તમાં પારગામી થયો. ક્રમે કરી સિદ્ધા-
 ન્તોના અર્થમાં અતિ નિપુણતાને પ્રાપ્ત કરી. ગુણવંત આત્મા
 હોય તે આ જગતમાં મહાસ્થાનને પામે છે તેમ વસુદેવને પણ
 આચાર્ય ભગવન્તે યોગ્ય બ્રાહ્મી આચાર્ય પદવીનું પ્રદાન કર્યું.
 વસુદેવસૂરી નિરંતર પાંચસો સાધુઓને આગમની વાંચના
 આપે છે. એક સમયે બપોરના સૂરિજી સંથારે સૂતા હતા.
 એવા અવસરે કોઈક સાધુ આવી આગમના અર્થ પૂછવા

લાગ્યા. ગુરુમહારાજ પણ ઉઠી તુરતજ તેમણે પૂછેલ પ્રશ્નનો ઉત્તર કહ્યો. તે મુનિ ગયા પછી તુરત બીજા મુનિ પૂછવા આવ્યા તેને પણ સૂરીશ્વરજીએ અર્થ કહ્યો. એટલે બીજો મુનિ પણ આવી પૂછવા લાગ્યો, તેને પણ ઉત્તર આપ્યો. આ પ્રમાણે ઘણા સાધુએ કર્તું, તમામને પ્રતિઉત્તર આપ્યો. ત્યારબાદ ગુરુમહારાજ નિદ્રાધીન થયા. તેવામાં એક સાધુએ આવી પૂછ્યું કે હે સ્વામી આગલું પદ કહો તેમજ તે પદનો અર્થ મહારા ઉપર કૃપા કરી કહો. આ પ્રમાણે વારંવાર બોલતાં આચાર્યદેવની નિદ્રાનો ભંગ થયો, તે વારે આ આચાર્યદેવના મનમાં અશુભ વિચારો થયા કે અહો મહારો મોટોભાઈ અતિ પુણ્યવન્ત છે. હંમેશાને માટે સુખી છે. સુખેથી નિદ્રા પણ કરે છે એ મૂર્ખ છે જેથી કોઈ તેને અર્થાદિ પૂછવા જતું નથી. સ્વેચ્છા પૂર્વક પ્રવર્તન કરે છે. શાન્તિપૂર્વક ખાય-પીવે છે. ખરેખર આવું મૂર્ખપણું જો મહારામાં હોત તો કેટલું સારું થાત. મૂર્ખપણામાં તો ઘણા ગુણ છે. મૂર્ખત્વં हि सखे ममापि रुचितं तस्मिन् यदष्टौ गुणा निश्चितो बहुभोजनोऽपत्रपमना नक्तं दिवाशायकः । कार्याकार्य-विचारणाऽन्धवधिरो मानापमाने समः प्रायेणामयवर्जितो दृढ वपुर्मूर्खः सुखं जीवति ॥૧॥ ભાવાર્થ—કોઈ પુરુષ પાતાના મિત્રને કહે છે કે હે સખે મૂર્ખપણું મને ઘણું રૂચ્ય છે. કારણ કે મૂર્ખપણામાં આઠ મહાન ગુણો વસેલા છે. મૂર્ખને કોઈ પણ જાતની ચિંતા હોતી નથી. ૧. જેથી લોજન પણ પેટ ભરીને કરી શકે છે. ૨. લજ્જાએ કરી રહિત મનવાળો હોય છે. ૩ રાત્રિદિવસ સુવે છે. ૪ કાર્ય કે અકાર્યનો વિચાર કરવામાં અન્ધના જેવો તેમજ બહિરા મનુષ્યના સરખો હોય છે. ૫

માન મલે કે અપમાન મલે ત્યાં સમચિત્તવાળો રહે છે. ૬ રોગથી રહિત હોય છે. ૭ શરીર પણ લઘુપુષ્ટ હોય છે. ૮. ખરે-ખર આ જગતમાં મૂર્ખ જ સુખે કરી જીવી શકે છે. આચાર્ય આવા પ્રકારના મનમાં વિદ્વંસ કરતાં વિચાર કર્યો કે હવે કોઈને એક અક્ષર પણ ભણાવવો નહિ. ભણેલાનું સ્મરણ કરવું નહિ, અને નવું ભણવું નહિ. આ પ્રમાણે ક્રોધમાંને ક્રોધમાં બાર દિવસ સુધી મૌન રહ્યા. સદરહુ પાપની આલોચના કર્યા વિના અશુભ ધ્યાનમાં મરણ પામી ચારિત્ર આરાધનાના પ્રભાવે હે રાજન આ તમારો પુત્ર વરદત્ત થયો છે. પૂર્વે કરેલા અશુભ કર્મના ઉદ્ધવે મૂર્ખ થયો છે. કોઈ આદિના રોગે ક્ષી પીડા પામ્યો છે. તે આચાર્યનો મોટોજાઈ મરણ પામી માન સરોવરમાં હંસ થયો છે. હે નરેશ ! કર્મની ગતિ ઘણી વિચિત્ર છે. ગુરુદેવનાં આવાં વચન સાંભળી વરદત્તકુમારને બહુસ્મરણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું તે જ્ઞાનથી પેતાનો પાછલો ભવ યાદ થયો. તેજ ક્ષણે મૂર્છા પામ્યો. થોડી વારે સચેતન થતાં ગુરુમહારાજના ચરણમાં પડી નમસ્કાર કરી કથન કરવા લાગ્યો કે હે પ્રભુ આંખે કથન કરેલ વાર્તા સંપૂર્ણ રીતે સત્ય છે. ધન્ય છે કે આપના જેવા જ્ઞાની મહાત્માઓ જગતના ભાવોનો પ્રકાશ કરે છે. તે વારે પ્રજ્ઞનાથ બોલ્યા કે હે ભગવન્ત હે દયાના સાગર મારી ઉપર કૃપા કરીને જણાવ્યા કે મારા આ પુત્રનો રોગ કેવી રીતે જશે. તે વારે આચાર્ય ભગવન્તે કહ્યું કે હે પૃથ્વીનાથ તપસ્યાના પ્રભાવથી સર્વ પ્રકારના રોગો શાન્તિને પામે છે તેમ સર્વ પ્રકારની સામગ્રીઓ મલી આવે છે. જે કારણથી પૂર્વે મહ-

ર્ષિઓએ ફરમાવેલ છે કે યદ્દૂરં યદ્દુરારાધ્યં યચ્ચ દૂરે વ્યવ-
સ્થિતં તત્સર્વં તપસા સાધ્યં તપો હરતિ દુષ્કૃતં ॥૧॥

ભાવાર્થ—જે પદાર્થ દૂર છે આરાધવા માટે અશક્ય છે, તેમજ
જે દૂર રહેલ છે તે સર્વે પણ તપસ્યાથી સધાય છે. તપથી કંઈ
પણ પદાર્થ અસાધ્ય નથી, તપ સર્વ ફલને આપનાર છે. આવાં
વચન ગુરુ મુખેથી શ્રવણ કરી વરદત્ત કુમાર બોલ્યા કે હે,
પ્રભુ ! મારામાં વિશેષ તપ કરવાની શક્તિ નથી માટે મારા
ઉપર કૃપા કરી. મારાથી બની શકે તેવું તપ પ્રકાશ કરો.
ત્યારે આચાર્ય ભગવન્તે કહ્યું કે હે, ભાગ્યશાળી જેવી
રીતે ગુણમંજરીને કહેવામાં આવ્યું તેમ તમે પણ તપ કરો.
વરદત્ત કુમારે તેમ કરવાનું અંગીકાર કર્યું. બીજા ઘણા લોકોએ
તે તપ અંગીકાર કરી ગુરુવંદન કરી પોત પોતાના સ્થાને
ગયા. રાજા પ્રહુળ સર્વે લોકો ભાવ પૂર્વક તે તપનું પાલન
કરતા હતા વરદત્ત કુમાર પણ રૂઢી રીતે તપ કરતાં તે તપ-
સ્યાદિના પ્રભાવથી જેમ રીશ ચઢાવી ગયેલ મનુષ્ય પાછો
ન આવે તેમ વરદત્ત કુમારના સર્વ રોગો રીશ ચઢાવી જતા
રહ્યા. તેથી કરી શરીર ઘણું શોભવા લાગ્યું પછી સ્વયંવર
મંડપમાં વરદત્ત ઉપર રાગને ધારણ કરતી એકહજાર રાજ-
ઓની કન્યાઓ મોટાં આડંબર સહીત તે કુમાર પરણ્યો. તેમજ
કુમાર બહોંતેર કલામાં પ્રવીણ થયો એક સમયે વરદત્તના
પિતા વૈરાગ્યવાન થયા થકા વરદત્તને રાજ્ય સોંપી દીક્ષા
અંગીકાર કરી પરભવના ભાથા ભૂત ચારિત્રને સુખે સમાધિએ
પાલતા આમાનુષામ વિચરવા લાગ્યા. વરદત્ત રાજા, પણ
પોતાના રાજ્યનું પાલન કરતાં પ્રજાને અતિશય સુખ આપતો
ઘણી યશઃકીર્તિને પ્રાપ્ત કરતો દરેક વંશ ઘણા વિસ્તારપૂર્વક

જ્ઞાનપંચમીની આરાધના કરતા સર્વત્ર અખંડ આજ્ઞા છે જેની
 એવો સિંહ સમાન બલવાન થયો થકો તમામ વૈરીઓના
 સમૂહને નમાવતો ઘણી પૃથ્વીનો સ્વામી બન્યો. અતિ ઉદ્ધા-
 રતા પૂર્વક સુકૃત કાર્યને કરવા લાગ્યો તેમજ સાતક્ષેત્રમાં
 ધનને વાપરતો સંસારના ભોગોને ભોગવી અન્તે સંસારને
 અસાર સમજી સ્વપુત્રને રાજ્ય સોંપી અતિ ઉત્સાહ પૂર્વક
 દીક્ષા ગ્રહણ કરી. ગુણમંજરી પણ વિધી સહીત પંચમીનું
 તપ આરાધતી ભગવંતને શુદ્ધ ભાવે પૂજતી હતી. તેના
 પ્રભાવથી શરીરના સર્વરોગો નાશ પામ્યા. અદ્ભૂત રૂપને
 પ્રાપ્ત કર્યું. તેના પિતાએ શુભલગ્ને મોટા મહોત્સવપૂર્વક
 જનચંદ નામે ઘણા રૂદ્ધિ વાળા સાથે પરણાવી. હસ્તમેળાપ
 સમયે તેના પિતાએ ઘણું દ્રવ્ય આપ્યું. ગુણમંજરી પોતાના
 ભર્તાર સાથે ઘણા કાલ સુધી સંસાર સુખ ભોગવી વિધિસહિત
 પંચમી તપ આરાધના કરતી. સન્માર્ગે ધનને વાપરતી.
 ગુરુમહારાજની દેશના સાંભલી દિક્ષા ગ્રહણ કરી. નિરતિચાર
 ચારિત્રનું પાલન કરતા, અંત સમયે સમાધિપૂર્વક મરણ પામી.
 વિજયંત વિમાનમાં બત્રીશ સાગરોપમનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરી
 દેવતા સંબંધીના ભોગ ભોગવી ચ્યવી આ જંબુદ્રિપમાં પૂર્વ
 વિદેહની અંદર પુંડરિગિણી નગરી છે, ત્યાં અમરસેન નામે
 જૈનધર્મી રાજા રાજ્ય કરે છે તેની ગુણવન્તી નામે પટરાણી છે,
 તેની કુક્ષીએ વિજયંત વિમાનમાંથી ચ્યવી. વરદત્તકુમારનો જીવ
 ઉત્પન્ન થયો. ગર્ભ સુખે સમાધિએ પાલન કરતી. નવ માસે
 પુત્રને જન્મ આપ્યો. સંપૂર્ણ લક્ષણે શોભતા તે પુત્રનું
 માતાપિતાદિ સ્વજન સમૂહે મળી. તેનું સુરસેન નામ રાખ્યું.

અનુક્રમે પાંચ ધાવ માતાઓએ પાલન કરાતો યૌવનાવસ્થાને પામ્યો. મહારાજા અમરસેને ચોસઠકલાની જાણ અપ્સરાના સરખી રૂપવાલી એકસો રાજ્ય કન્યાઓ સાથે પાણિયહણ કરાવ્યું. અમરસેન રાજાએ તેને રાજ્ય સોંપ્યું પોતે પરલોક પહોંચ્યા. એક સમયે લવ્યજીવે ને કમલના વનની પેઠે વિકસ્વર કરતા. શિશ્યાત્વરૂપી અંધકારનો વિનાશ કરવા સૂર્યસમાન શ્રીસીમંધર ભગવન્ત પધાર્યા. વનપાલે આવી સુરસેન રાજાને વધામણી આપી. રાજા ભગવંતનું આગમન જાણી હર્ષવન્ત થયેલો પરિવારે સહિત મોટા આડંબર સહિત પ્રભુને વંદન કરવા અર્થે આવ્યો. પાંચ અભિગમ સાચવી ત્રણ પ્રદક્ષિણા દર્શ યથાસ્થાને તિર્થંકર ભગવંતની સર્વ દેશને નાશ કરનારી આ સંસાર સસુદ્રથી તારનારી દેશના શ્રવણ કરવા બેઠો. ભગવંતની દેશના.

હે લવ્યજીવો ! તમે સૌભાગ્ય પાંચમીનું આરાધન કરો. આ તપથી તમામ પ્રકારની આપદાઓ મટે છે, અને સૌભાગ્યલક્ષ્મી પામે છે.

જેમ વરદત્તકુમાર આ જ્ઞાનપાંચમીનું આરાધન કરી ઘણી સુખસંપદાને મેળવી. આવા પ્રકારના તીર્થંકર ભગવંતનાં વચન શ્રવણ કરી સુરસેન રાજા વિનયપૂર્વક બે હાથ બેડી ભગવન્તને પૂછવા લાગ્યો કે હે ભગવંત વરદત્તકુમાર કેાણ હતા, તેનું ચરિત્ર કેવા પ્રકારનું છે તે જણાવવા કૃપા કરો.

ભગવંતે પણ સર્વની સમક્ષ તેના પૂર્વભવનો વૃત્તાન્ત કહ્યો અને કહ્યું કે હે રાજન તે વરદત્ત કુમારનો જીવ તે.

તું પોતે તે તપના પ્રભાવે કરી રાજા થયો છું. પ્રભુએ જ્ઞાનપંચમીનો મહિમા તેની વિધિ સહિત પર્વદામાં જણાવ્યો. ઘણા આત્માઓએ પ્રતિજ્ઞા પામી જ્ઞાનપંચમીનું તપ અંગીકાર કર્યું. સુરસેન રાજા પણ ભગવન્તને વંદન કરી સ્વસ્થાને ગયો. દશહજાર વર્ષ સુધી રાજ્યનું પાલન કરી મહોત્સવ પૂર્વક પુત્રને રાજ્ય સોંપી સીમંધર ભગવંત પાસે ચારિત્રને અહણ કરી એક હજાર વર્ષ પર્યન્ત ચારિત્ર પર્યાયનું પાલન કરી ધાતિકર્મ ખપાવી કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષસુખને પામ્યા.

ગુણમંજરી પણ દેવલોકથી ચ્યવી મહાવિદેહમાં શુભાનામની નગરી મધ્યે અમરસિંહ નામે રાજા રાજ્ય કરે છે તેને શીલગુણે કરી અલંકૃત ચોસઠ કલાને જાણનાર અમરાવતી નામની રાણી છે તેની કુક્ષીમાં ગુણમંજરીનો જીવ પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. નવ માસ પૂર્ણ થયે શુભલગ્ને રાણીએ પુત્રનો જન્મ આપ્યો. માતાપિતાએ તેનું નામ સુગ્રીવકુમાર પાડ્યું. શુદ્ધલપક્ષના ચંદ્રમાની માફક દિને દિને વૃદ્ધિને પામતા લાવણ્યાદિએ શોભતો ગુણેએ કરી અતિ શોભાયમાન થયો થકો વીસ વર્ષનો જ્યારે થયો ત્યારે તેને રાજ્ય સોંપી વૈરાગ્યથી તેના પિતા અમરસિંહે ચારિત્ર અંગીકાર કરી મોક્ષસુખને પામ્યા. સુગ્રીવકુમાર ઘણી રાજ્યકન્યાનું પાણિગ્રહણ કરી સંસારના સુખભોગવતાં ચૌરાશી હજાર પુત્રો થયા. મોટા પુત્રને રાજ્યપાટે બેસાડી તેમ બીજા કુમારોને પણ યોગ્ય વહેંચણી કરી આપી પોતે ગુરુમહારાજ પાસે ચારિત્રને અંગીકાર કર્યું. ધનધાતીકર્મને ખપાવી કેવલજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી ભવ્યજીવોને પ્રતિજ્ઞા

કરતાં થકાં રાજર્ષિ એક લાખ વર્ષ ચારિત્રપર્યાય પાળી મોક્ષ-
પદને પામ્યા. હે ભાગ્યશાળીઓ! તમે પણ આ સૌભાગ્ય-
પંચમીની આરાધના કરી, સંસારના ભયને દૂર કરી મોક્ષના
અનુપમ સુખને પામો.

સૌભાગ્યપંચમીની સંસ્કૃત કથાની પ્રત ઉપરથી જ્ઞાનના
ઉપદેશો કરી યુક્ત આ કથા લખી છે.

સદા વિષે ગડુંલી

(આધવજ સંદેશો કહેજો સ્યામને એ રાગ)

સદામાં બટો છે સર્જન સાંભલો,
ચિંતાતુર મનડું રહે છે નિશ્ચિન જો
આશા તૃષ્ણા વૃદ્ધિ દુઃખડાં સંપન્ને,
કુલ્યાપારે મુરખ પર આધીનજો. સદામાં૦ ૧

લોભતણો નહિ થોભ જુગારે જાણીએ
ઘડી ઘડીમાં રંગ ઘણા બદલાયજો
બીજો ધંધો સુજો નહિ સદા થકી
સર્વે વાતે પુરો વ્યસની થાય જો સદામાં૦ ૨

મળે નહિ શાંતિ એ સદા સંગથી
જળો અવસ્થા સદાની અવધારજો
જોષ જુએ કોઈ સદાના વ્યાપારમાં
લિક્ષા હાંલુ સીંકે ચઢે નહિ ચારજો સદામાં૦ ૩

ચંચળ લક્ષ્મી સદ્દાના વ્યાપારથી
સમજો સમજુ મનમાં નરને નારજો
ત્યજો વ્યસન સદ્દાનું સમજી સત્યને
કરો પ્રતિજ્ઞા ગુરૂ પાસે નિરધારજો.

સદ્દામાં ૪

લોભી લક્ષ્મી લાલચથી ફૂટાય છે
ત્યાગો જુગદું સદ્દાનો વ્યાપારજો
બુદ્ધિસાગર ન્યાયોપાર્જિત વિત્તથી
પ્રગટે ધર્મની બુદ્ધિ મંગલ માલજો

સદ્દામાં ૫

જ્ઞાન પંચમીનું રતન

સુત સિદ્ધારથ ભૂપનો રે, સિદ્ધારથ ભગવાન;
બારહ પરપદા આગલેરે; ભાળે શ્રી. વર્દમાનોરે. ભવિષ્ય
ચિત્ત ધરો;
મન વચ કાય અમાયોરે; જ્ઞાન ભગતિ કરો; ભવિં ૧
ગુણ અનંત આતમતણુરે; મુખ્યપણે તિહાં દોય;
તેમાં પણ જ્ઞાનજ વડુરે; જિજ્ઞુષી દંસણ હોયરે. ભવિં ૨
જ્ઞાને ચારિત્ર ગુણ વધેરે; જ્ઞાને ઉદ્યોત સહાય;
જ્ઞાને ચિવિરપણું લાંહરે; આચારજ ઉવઝાયોરે; ભવિં ૩
જ્ઞાની શ્વાસોશ્વાસમાંરે; કઠિન કરમ કરે નાશ;
વહ્નિ જેમ ઇંધણ દહોરે, ક્ષણમાં જ્યોતિ પ્રકાશોરે. ભવિં ૪
પ્રથમ જ્ઞાન પછે દયારે, સંવર મોહ વિનાશ;
ગુણસ્થાનક પગથાડીએરે, જેમ ચડે મોક્ષ આવાસોરે; ભવિં ૫

મર્મ સુખ ઓહિ મણુપજ્જવારે, પંચમ કેવલજ્ઞાન;
 ચઉ મુંગા શ્રુત એક છેરે. સ્વપર પ્રકાશ નિદાનોરે ભવિં ૬
 તેહનાં સાધન જે કહ્યાં રે. પાટી પુસ્તક આદિ;
 લખે લખાવે સાચવેરે ધર્મી ધરી અપ્રમાદોરે ભવિં ૭
 ત્રિવિધ આશાતના જે કરેરે ભણુતાં કરે અંતરાય;
 અંધા બહેરાબોબડારે, મુંગા પાંગુલ થાયરે ભવિં ૮
 ભણુતાં ગણુતાં ન આવડેરે, ન મળે વલ્લભ ચીજ;
 ગુણમંજરી વરદત્ત પરે રે જ્ઞાન વિરાધન બીજ રે ભવિં ૯
 પ્રેમે પૂછે પરબદારે, પ્રણુમી જગણુરૂ પાય.
 ગુણમંજરી વરદત્તનોરે, કરો અધિકાર પસાયો રે ભવિં ૧૦

શુદ્ધિ પત્ર.

પાનું	લાઠન	શુદ્ધિ	અશુદ્ધિ
૪	૧	સતીપમાં	સમીપમાં
૬	૬	સ્થિતિમ	સ્થિતિમાં
૧૮	૨૫	વધે	વધે ^૯

